

शीतलहर आकस्मिक योजना – २०८२

जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति
मकवानपुर, २०८२

मकवानपुर जिल्ला
विपद् व्यवस्थापन समिति

विषय सूची

पृष्ठभूमि	1
उद्देश्य.....	1
प्रस्तावना.....	2
जिल्लाको समिष्टिगत वस्तुस्थिति	2
भौगोलिक अवस्था.....	2
२०७८ जनगणना अनुसार जनसांख्यिकी तथ्यांक.....	3
शीतलहरबाट प्रभावित हुन सक्ने क्षेत्र.....	4
पहुँच.....	5
विपद् परिदृश्य तथा योजना अवधारणा.....	5
समन्वय तथा जिम्मेवारी	6
पूर्व तयारी प्राथमिकता	6
परिचालन हुन सक्ने जनशक्तिको विवरण.....	7
शीतलहर तथा चिसोबाट जोगिनका लागि गरिने पूर्व तयारी	8
जिल्लामा रहेको पूर्व तयारीको स्वरूप राहत सामग्री तथा अन्य कार्यहरूको विवरण.....	8
निकायगत भूमिका तथा जिम्मेवारी.....	10
प्रतिकार्य विवरण	11
निष्कर्ष.....	11

(Handwritten Signature)

मोहनराज जोशी
स. प्रमुख जिल्ला अधिकारी

पृष्ठभूमि

प्राकृतिक र गैर प्राकृतिक कारणहरूबाट सृजना भई धनजनको क्षति गर्नुका साथै मानव जीवनयापनका क्रियाकलापहरू र वातावरणमा प्रतिकूल असर पार्ने आकस्मिक अवस्था हो विपद्। विपद्लाई समयमै व्यवस्थापन गर्न सकिँएमा यसबाट हुनसक्ने ठूलो धनजनको क्षतिलाई न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। नेपाल प्रकोपको दृष्टिकोणले विश्वमै अति उच्च जोखिमयुक्त मुलुक हो। वर्षेनी प्रकोपबाट देशमा ठूलो धनजनको क्षति हुनेगरेको अवस्था छ। नेपालमा बाढी पहिरो, भूकम्प, हावा हुरी, शीतलहर, चट्याङ, आगलागी, दुर्घटना र स्वास्थ्यको प्रकोपको जोखिम रहेको छ। भूकम्प र दुर्घटनाको प्रकोप आकस्मिक रूपमा जुनसुकै समयमा घट्न सक्ने र खास गरी वर्षायाममा मनसुनजन्य हावा हुरी, चट्याङ र स्वास्थ्यजन्य प्रकोपको जोखिम हुने गर्दछ। हाम्रो देशको भौगोलिक अवस्था र प्राकृतिक अवस्थाका कारण मनसुनजन्य बाढी पहिरो, डुवान, हावा हुरी, चट्याङ, स्वास्थ्यजन्य प्रकोप र वर्षा हाम्रा लागि निकै चुनौती र कष्टकर हुने गरेको छ।

यी प्रकोपका कारण भौगोलिक र संरचनात्मक कमजोरी, कमजोर पूर्वाधार, जलवायुसम्बन्धि परिवर्तन तथा अव्यवस्थित शहरीकरणले जोखिमलाई थप बढाएको छ। नेपाल प्राकृतिक प्रकोपहरू जस्तै भूकम्प, बाढी, पहिरो, हिमपात, चट्याङ, शीतलहर, तातो हावाको लहर, डुबान, वनडढेलो, र खडेरीसँगै गैरप्राकृतिक प्रकोपहरू जस्तै आगलागी, औद्योगिक दुर्घटना, रसायन तथा विषाक्त पदार्थ चुहावट, सडक दुर्घटना, हवाई दुर्घटना, र महामारीजस्ता घटनाहरूको पनि सामना गरिरहेको छ। तराई क्षेत्रमा जाडो मौसम विशेष रूपमा चुनौतीपूर्ण हुन्छ। शीतलहरका कारण विशेष गरी बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, गर्भवती महिला, तथा कमजोर स्वास्थ्य भएका व्यक्तिहरू बढी प्रभावित हुने गर्छन्। अत्यधिक चिसोका कारण निमोनिया, श्वासप्रश्वाससम्बन्धि समस्या, र मृत्यु हुने खतरा पनि रहन्छ।

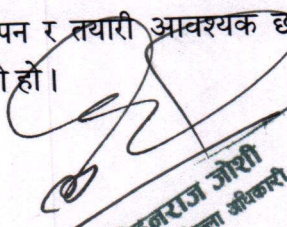
मकवानपुर जिल्ला तराईका अन्य जिल्लाहरूको तुलनामा शीतलहरको प्रभावबाट विशेष प्रभावित हुने गरेको छैन। तर, जिल्लाका केही स्थानहरू, विशेषगरी चेपाङ बस्ती भएका क्षेत्रहरू, यस जोखिममा पर्न सक्छन्। ती क्षेत्रमा प्रायः पक्की घरहरूको अभाव रहेकोले चिसोको सामना गर्न कठिन हुन सक्छ।

यस वर्ष भने बाढीका कारण धेरैजना विस्थापित हुनुपरेको छ, जसका कारण अस्थायी आवास निर्माणमा ढिलाइ भएको देखिन्छ। यस्तो अवस्थामा, पर्याप्त तयारी अभावमा चिसोले जनजीवनलाई गम्भीर रूपमा असर पार्न सक्ने सम्भावना छ। तथापि, मकवानपुरमा तराईका अरु जिल्ला जस्तो गम्भीर शीतलहरको स्थिति नदेखिये तापनि जोखिम न्यूनीकरणका लागि समयमै उचित कदम चाल्न आवश्यक छ।

उद्देश्य

मकवानपुर जिल्ला तराईका अन्य जिल्लाहरूको तुलनामा शीतलहरबाट त्यति धेरै प्रभावित नहुने गरे पनि केही क्षेत्रहरूमा यसको असर देखिने गरेको छ। यस वर्ष विशेषगरी बाढीका कारण धेरै मानिसहरूले आफ्नो घर गुमाएर विस्थापित भएको अवस्थामा, चिसो मौसमले थप समस्या उत्पन्न गर्न सक्छ। आकस्मिक परिस्थितिहरू जुनसुकै समयमा हुन सक्ने भएकाले, उचित व्यवस्थापन र तयारी आवश्यक छ। यही कारणले, शीतलहर जोखिम न्यूनीकरणका लागि यो प्रतिवेदन तयार पारिएको हो।

मोहनराज जोशी
स. प्रमुख जिल्ला अधिकारी

शीतलहरका कारण उत्पन्न हुन सक्ने जोखिमको विश्लेषण गरी समयमै सजगता अपनाउनुका साथै राहत र उद्धार कार्यलाई छिटो, प्रभावकारी र विश्वसनीय बनाउँदै सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरू र तालिम प्राप्त जनशक्तिको अधिकतम परिचालन गर्नु यस कार्य योजनाको प्रमुख उद्देश्य हो ।

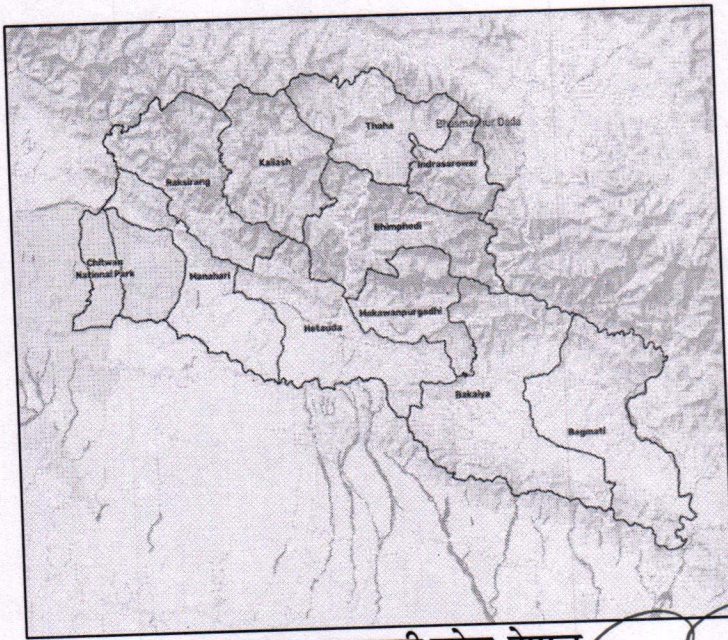
- शीतलहरका कारण हुन सक्ने क्षतिको न्यूनिकरण गर्न स्रोत र साधनको अधिकतम उपयोग गर्दै जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिमार्फत प्रभावकारी प्रतिकार्य सुनिश्चित गर्ने
- विपद्का घटनाहरूमा समयमै प्रभावकारी प्रतिकार्य गर्न पद्धति, संरचना तथा उपयुक्त तयारी व्यवस्था गर्ने
- स्रोत, साधन र संरचनाहरूमा भएको क्षति कम गर्न प्रभावकारी प्रतिकार्यका लागि जिल्ला, प्रदेश र संघीय तहका सबै सम्बन्धित निकायहरूको समन्वय र सहभागिता सुनिश्चित गर्ने
- आपतकालीन प्रतिकार्यमा प्रभावकारी योजना, परिचालन र समन्वय सुनिश्चित गर्न जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, मुख्यालय तह र अन्य सम्बन्धित संरचनाहरूको उचित प्रयोग सुनिश्चित गर्ने

प्रस्तावना

यस दस्तावेजले जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र मुख्यालय तहले शीतलहरले निम्त्याउन सक्ने विपद् अवस्थाका लागि व्यावहारिक रूपरेखा प्रस्तुत गर्ने प्रयास गरेको छ । यो एक सर्वसाधारण योजना हो, जसले शीतलहरको स्थिति व्यवस्थापन गर्न सहजीकरण प्रदान गर्ने छ । तथापि यो प्रतिवेदन उपलब्ध स्रोतसाधनलाई ध्यानमा राखी तयार पारिएको छ । यस योजनामा समावेश गरिएको प्रतिकार्य योजनालाई पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन गर्न अपनाइने प्रक्रियाहरूलाई स्पष्ट रूपमा व्याख्या गरिएको छ ।

जिल्लाको समिष्टिगत वस्तुस्थिति

भौगोलिक अवस्था

मकवानपुर, बागमती प्रदेश, नेपाल

बागमती प्रदेश स्थित २४२६ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफल भएको मकवानपुर जिल्लामा समुन्द्री सतहबाट २४८८ मिटर उचाइमा रहेको शिशिर याममा हिउँ पर्ने उच्च भूभागदेखि दक्षिणमा १६६ मिटर उचाइसम्मको भूभाग रहेका छन् । दक्षिण भेगका क्षेत्रहरू कम उचाइमा रहेका, उत्तरतर्फ उचाइ बढ्दै गएको र पूर्वबाट पश्चिमतर्फ फुलेको बेलुन जस्तैगरी फुकेको यस जिल्लालाई भू-धरातलीय दृष्टिकोणले हेर्दा ५९% भूभाग दक्षिणतर्फको शिवालिक चुरे पर्वत शृङ्खलाले ढाकेको छ भने मध्य पहाडले ४१% ओगटेको छ । शिवालिक

मोहनराज जोशी
स. प्रमुख जिल्ला अधिकारी

क्षेत्रमा सक्रिय र नयाँ एलुभियल प्लेटले अधिकांश भाग ओगटेको छ भने फ्यान्स, एप्रोन्स, समथर भूभागले केही र दून क्षेत्रले न्यून भूभाग ओगटेको छ । यस्तै मध्य पहाडी क्षेत्रमा एलुभियल प्लेटस र फ्यान्स, टारहरूले पनि थोरै क्षेत्रफल ओगटेको छ । शिवालिक क्षेत्रमा मध्यदेखि धेरै भिरालो जमिन ८.४७% र धेरै भिरालो देखि अति भिरालो ६३.५८% रहेको छ जबकि मध्य पहाडी क्षेत्रमा मध्यमदेखि धेरै भिरालो जमिन ३३.२% र धेरै भिरालोदेखि अति भिरालो जमिन ६०.४४% छ ।

- क्षेत्रफल: २,४२६ वर्ग किमी
- सिमाना:
 - पूर्व: ललितपुर, काभ्रेपलाञ्चोक र सिन्धुली जिल्लाको साँध हुँदै बागमती नदी
 - पश्चिम: चितवन जिल्लाको साँध हुँदै लोथर खोला
 - दक्षिण: बारा, पर्सा र रौतहट जिल्लाको साँध हुँदै चुरे पहाड
 - उत्तर: धदिङ र काठमाण्डौँ जिल्लाको साँध हुँदै चन्द्रागिरी पर्वतमकवानपुर हिमालदेखि तराईसम्म फैलिएको भूगोल भएको जिल्ला हो । यसमा पहाड, मधेश र चुरे क्षेत्र पर्दछन् ।

२०७८ जनगणना अनुसार जनसांख्यिकी तथ्यांक

२०७८ सालको जनगणना अनुसार मकवानपुर जिल्लाको जनसंख्या ४ लाख ६६ हजार ७३ छ जसमध्ये पुरुषको संख्या २ लाख ३३ हजार ८ सय १६ (५०.१७ प्रतिशत) र महिलाको संख्या २ लाख ३२ हजार २ सय ५७ (४९.८३ प्रतिशत) रहेको छ । २०६८ देखि २०७८ सम्म जिल्लाको जनसंख्या वार्षिक ०.९९ प्रतिशतले वृद्धि भएको देखिन्छ । हेटौडा उपमहानगरपालिकामा सबैभन्दा बढी १ लाख ९३ हजार ५ सय ७३ जनसंख्या छ भने दोस्रोमा मनहरी गाउँपालिकामा ४७ हजार ३ सय ५३ जनसंख्या छ । सबैभन्दा कम जनसंख्या इन्द्रसरोवर गाउँपालिकामा १३ हजार ५ सय ३४ रहेको छ । पालिका तहमा वार्षिक जनसंख्या बृद्धिदर हेर्दा सबैभन्दा बढी हेटौडा उपमहानगरपालिकामा २.२७ प्रतिशत रहेको छ भने दोस्रोमा मनहरी गाउँपालिकामा २.०१ प्रतिशत रहेको छ । सबैभन्दा कम वृद्धिदर बागमती गाउँपालिकाको जनसंख्या बृद्धिदर ०.०२ प्रतिशत रहेको देखिन्छ ।

- कुल जनसंख्या: ४,६६,०७३
 - पुरुष: २,३३,८१६
 - महिला: २,३२,२५७

स्थानीय तह अनुसार परिवार संख्या र जनसंख्या विवरण

स्थानीय तह	२०६८		२०७८				परिवारको औसत आकार	लैङ्गिक अनुपात
	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला		
बागमती गाउँपालिका	५७३१	३०४९५	६४६०	३०४२५	१४९१०	१५५१५	४-७१	९६-१

मोहनराज जोशी
स. प्रमुख जिल्ला अधिकारी

स्थानीय तह	२०६८		२०७८				परिवारको औसत आकार	लैङ्गिक अनुपात
	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला		
बकैया गाउँपालिका	७५३८	३९६२०	८९१३	४०९०७	२००५८	२०८४९	४-५९	९६-२१
भीमफेदी गाउँपालिका	४८१०	२३३४४	५०८५	२१५१६	१०६८३	१०८३३	४-२३	९८-६२
हेटौंडा उपमहानगरपालिका	३४२७०	१५२८७५	४६५६६	१९३५७६	९५६७८	९७८९८	४-१६	९७-७३
ईन्द्रसरोवर गाउँपालिका	३०५४	१३८०९	३४०३	१३५३४	६६१७	६९१७	३-९८	९५-६६
कैलाश गाउँपालिका	४२६३	२३९२२	४३९१	२१८५६	१११२२	१०७३४	४-९८	१०३-६१
मकवानपुरगढी गाउँपालिका	५००३	२५३२२	५२८५	२४४६१	१२२७३	१२१८८	४-६३	१००-७
मनहरी गाउँपालिका	७८९१	३८३९९	१०७२४	४७३५३	२३३९५	२३९५८	४-४२	९७-६५
राक्सिराङ्ग गाउँपालिका	४५५७	२६१९२	५०४४	२५९९६	१३२०१	१२७९५	५-१५	१०३-१७
थाहा नगरपालिका	८९२८	४१६२३	९७४९	३८८७०	१९१३१	१९७३९	३-९९	९६-९२
संस्थागत	८२	४८७६	१७२	७५७९	६७४८	८३१		
जम्मा	८६१२७	४२०४७७	१०५७९२	४६६०७३	२३३८१६	२३२२५७		

शीतलहरबाट प्रभावित हुन सक्ने क्षेत्र

मकवानपुर जिल्लाका पालिकाहरूमध्ये हेटौंडा उपमहानगरपालिका जिल्लाको मुख्य केन्द्रका रूपमा आन्तरिक तराई उपत्यकामा अवस्थित छ, जहाँ शीतलहरको मध्यम प्रभाव पर्न सक्ने सम्भावना रहन्छ। कुहिरो र चिसो हावाका कारण दैनिक जनजीवनमा सामान्य असर देखिन सक्ने भए तापनि हालसम्म कुनै गम्भीर घटना रिपोर्ट भएको छैन। थाहा नगरपालिका तथा भीमफेदी गाउँपालिका पहाडी क्षेत्रमा पर्ने भएकाले यहाँ शीतलहरको जोखिम न्यून छ र सामान्य चिसो मौसमको प्रभाव मात्र देखिन्छ। मकवानपुरगढी गाउँपालिका पूर्वी भागमा अवस्थित भएकाले मध्यम प्रभाव देखिन सक्ने भए पनि जोखिम तुलनात्मक रूपमा कम रहेको छ।

मनहरी, बकैया र राक्सिराङ गाउँपालिकाहरू जिल्लाको दक्षिणी तराई तथा चुरे क्षेत्रमा अवस्थित भएकाले शीतलहरको मध्यमदेखि उच्च जोखिममा रहेका छन्। विशेषगरी गरिब, विपन्न, विस्थापित तथा आदिवासी समुदायहरू बढी प्रभावित हुन सक्ने सम्भावना रहन्छ, जसका लागि स्थानीय तहमा पूर्वतयारी आवश्यक देखिन्छ। बागमती गाउँपालिका मध्य-पहाडी क्षेत्रमा पर्ने हुँदा जोखिम कम छ भने कैलाश र इन्द्रसरोवर गाउँपालिकाहरू उत्तरी पहाडी तथा ताल क्षेत्रसँग सम्बन्धित भएकाले शीतलहरभन्दा बढी सामान्य चिसो वा हिउँपातको प्रभाव देखिन सक्छ। समग्रमा, जिल्लाका दक्षिणी पालिकाहरू शीतलहरबाट बढी प्रभावित हुने र उत्तरी पहाडी क्षेत्रहरूमा सामान्य चिसो मात्र अनुभव हुने निष्कर्ष निकाल्न सकिन्छ।

गोहिनराज जोशी
 च. प्रमुख जिल्ला अधिकारी

पहुँच

मकवानपुर जिल्लाको विभिन्न क्षेत्रहरूमा विपद्का समयमा स्वास्थ्य सेवा र आपतकालीन प्रतिक्रिया कार्यको प्रभावकारिता सुनिश्चित गर्न उपयुक्त एम्बुलेन्स सेवा र प्रशिक्षित स्वास्थ्यकर्मीहरूलाई खटाइएको छ । जिल्लाका अधिकांश स्थानहरूमा प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा र एम्बुलेन्स सुविधाहरू उपलब्ध छन्, जसले आपतकालीन अवस्थामा द्रुत प्रतिक्रिया गर्न सहयोग पुर्याउने छ ।

जिल्लाका मुख्य नगरपालिकाहरू र गाउँपालिकाहरूमा एम्बुलेन्स सेवा उपलब्ध छ । इन्द्रसरोवर, मनहरी, बकैया, र बागमती गाउँपालिकामा दुई वा तीन वटा एम्बुलेन्स तयार अवस्थामा छन्, जसले प्रभावित क्षेत्रमा तुरुन्तै राहत पुर्याउन सक्छ । यद्यपि केही स्थानहरूमा एम्बुलेन्सको अभाव देखिन्छ, यस्तो अवस्थामा स्वास्थ्यकर्मी र स्वयमसेवकहरूको पर्याप्त संख्या सुनिश्चित गरिएको छ । यी स्वयमसेवकहरूले अन्य सुरक्षा निकायहरू जस्तै नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, र सशस्त्र प्रहरी बलसँग सहकार्य गर्दै सेवा उपलब्ध गराउने छन् । एम्बुलेन्स उपलब्ध नभएको स्थानहरूमा सुरक्षा निकायले उद्धारका लागि पहिलो प्राथमिकता दिने छ ।

ग्रामीण क्षेत्रहरूमा पनि स्वास्थ्य सेवा र आपतकालीन सहायता प्राप्त गर्न समस्या देखिँदैन । एम्बुलेन्स र प्रशिक्षित स्वास्थ्यकर्मीहरूको राम्रो उपस्थिति, साथै आवागमनमा विशेष कठिनाई नहुनुका कारण सेवा सहज भएको छ । थप रूपमा, स्थानीय निकायहरू र सुरक्षा बलहरूको समन्वयले सेवा वितरणलाई अझ प्रभावकारी बनाएको छ । यसले विशेष गरी विपद् व्यवस्थापनका लागि प्रतिक्रिया क्षमतालाई मजबुत बनाएको छ ।

यसरी, मकवानपुर जिल्लामा विपद्का समयमा स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने संरचना समग्र रूपमा प्रभावकारी रहेको देखिन्छ, तर अझै पनि एम्बुलेन्स सुविधा नभएका क्षेत्रहरूमा वैकल्पिक साधनहरूको आवश्यकता छ । यस्तो अवस्थामा, मोटरसाइकल एम्बुलेन्स वा हवाई उद्धार जस्ता नवीन तरिकाहरू अपनाउनु उपयुक्त हुन सक्छ । नियमित तालिम र अभ्यासले पनि समग्र व्यवस्थापन क्षमता वृद्धि गर्न मद्दत गर्न सक्छ ।

विपद् परिदृश्य तथा योजना अवधारणा

विभिन्न प्रकारका प्रकोपबाट उत्पन्न हुने विपद्बाट प्रभावित जिल्लाको सूचीमा मकवानपुर पनि रहेको छ । जिल्लामा हरेक वर्ष बाढी, आगलागी, शीतलहर, हावाहुरी, जनावरको आक्रमण र सडक दुर्घटनाजन्य विपद्का कारण जनधनको क्षति हुने गरेको छ । शीतलेहर तथा नियमित भइरहने विपद्को समयमा मानवीय सहायतालाई प्रभावकारी रूपमा अघि बढाउन आवश्यक छ । त्यसैले जिल्लामा विपद्को सामना गर्ने क्षमता अभिवृद्धिका विभिन्न कार्यक्रम र योजना मध्ये आपत्कालीन समयमा मानवजीवनको रक्षा र महत्वपूर्ण सम्पत्तिको संरक्षण गर्ने उद्देश्यका लागि जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, मकवानपुरले शीतलहर आकस्मिक योजना तयार गरि जिल्लाका महत्वपूर्ण दस्तावेजको रूपमा स्वामित्व ग्रहण गरेको छ । विपद्को समयमा विपद् प्रभावितको जीवन र बहुमूल्य सम्पत्तिको संरक्षण तथा सुरक्षा गरी मानिस माथि पर्ने प्रतिकूल प्रभावको सामना गर्न मकवानपुर जिल्लाको साधन स्रोतको अधिकतम उपयोग गर्दै प्रभावित समुदायलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी र जवाफदेहीयुक्त तरिकाले मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउनु तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका कार्यलाई संस्थागत रूपमा प्रबर्द्धन गर्नु यस योजनाको मूल उद्देश्य रहेको छ ।

मोहनराज जोशी
स. प्रमुख जिल्ला अधिकारी

समन्वय तथा जिम्मेवारी

- जिल्ला विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजनामा उल्लेख भए बमोजिमका क्षेत्रगत निकाय सबैले कार्ययोजना तयार पारी शीतलहरको पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्यमा तयार रहने ।
- शीतलहर प्रभावितहरूलाई विना भेदभाव राहत उपलब्ध गराउने र सो क्रममा विशेषगरी बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएको व्यक्ति, सुत्केरी तथा गर्भवती महिलालाई प्राथमिकता दिएर उद्धार गरी जीवन बचाउने ।
- शीतलहरको प्रभावबाट सुरक्षित राख्ने उपायहरूको सम्बन्धमा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धि कार्य गर्ने सबै सरकारी तथा गैरसरकारी संघ/संस्थाहरू समेतलाई जोखिम न्यूनीकरण गर्नका लागि अनुरोध गर्ने ।
- विपद्को समयमा संघीय सरकार, प्रदेश सरकार, स्थानीय तह, दातृ निकाय तथा सहयोगी संघ/संस्थाहरू बीच समन्वय कायम गर्ने ।
- नियमित रूपमा अनुगमन गरी सबै विषयगत क्षेत्रहरूलाई परिचालन गर्ने र पृष्ठपोषण दिने ।
- शीतलहरबाट प्रभावित हुन सक्ने क्षेत्र, गाउँ, टोल, परिवारहरूको पहिचान गरी राहत तथा उद्धारको लागि अगुवा सहयोगी संस्था (DLSA) को समन्वय सबै सरोकारवाला निकायहरूलाई विशेष गरेर दाउरा, कम्बल, न्यानो कपडा जस्ता सामग्रीहरूको पूर्व प्रबन्ध गरी तयारी अवस्थामा रहन लगाउने ।
- जाडोयाममा हुन सक्ने स्वास्थ्य सम्बन्धि समस्यालाई न्यूनीकरण गर्न जनचेतनामूलक कार्यक्रम तत्काल संचालन गर्ने र स्वास्थ्यकर्मी तथा औशधीहरू तयारी अवस्थामा राख्ने व्यवस्था मिलाउने ।
- शीतलहरबाट सुरक्षित रहनका लागि सचेतनात्मक सन्देशमूलक सूचना एवं जानकारी स्थानीय संचार माध्यम मार्फत स्थानीय भाषामा समेत उक्त सन्देशमूलक सामग्रीहरू प्रसारण गर्न स्थानीय संचार माध्यम तथा स्थानीय गैरसरकारी निकायबाट प्रचार गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

पूर्व तयारी प्राथमिकता

- विपद्संग सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरूसंग समन्वय बैठक गर्ने ।
- जिल्ला भित्रका सबै स्थानीय तहका विपद् व्यवस्थापन समितिहरूलाई जनचेतनामूलक कार्य गर्न लगाउने ।
- जिल्ला भित्रका सबै स्थानीय तहका विपद् व्यवस्थापन समितिहरूमा शीतलहर पूर्वतयारी कार्यशाला संचालन गर्न लगाउने ।
- विपद् पूर्वतयारी सम्बन्धि अभिमुखीकारण गर्ने ।
- स्थानीय तहका संकटासन्न क्षेत्रको नक्सान गर्ने ।
- विषयगत समितिहरूको नियमित बैठक गर्ने ।
- सबै स्थानीय तह तथा सरोकारवाला निकाय संग समन्वय गरी आवश्यक पर्ने दाउरा पहिले नै जोहो गरी राख्ने ।
- स्थानीय संचार माध्यमहरू बाट जनचेतनामूलक सामग्रीहरू प्रसारण गर्ने ।
- जल तथा मौषम विज्ञान विभागले जारी गर्ने ३ दिने बुलेटिन अनुसार पूर्वतयारी गर्ने ।

मोहनराज जोशी
च. प्रमुख जिल्ला अधिकारी

परिचालन हुन सक्ने जनशक्तिको विवरण

क्रम संख्या	निकाय	स्वयंसेवक	स्वास्थ्यकर्मी	कैफियत
१	नेपाली सेना	१०४	८-१०	१ डाक्टर सहित एम्बुलेन्सको सुबिध
२	नेपाल प्रहरी	१२५	५-७	एम्बुलेन्स नभएको
३	सशस्त्र प्रहरी बल			२ मेडिकल पर्सन र २ एम्बुलेन्स रहेको
४	हेटौँडा उपमहानगरपालिका	९२	११९	पदमपोखरी अस्पतालमा १ एम्बुलेन्स रहेको
५	इन्द्रसरोवर गाउनपालिका	३७	३९	२ वटा एम्बुलेन्स उपलब्ध
६	मनहरी गाउँपालिका	२१	६०	५ जना डाक्टर र २ वटा एम्बुलेन्स उपलब्ध
७	बकैया गाउँपालिका	६६	७२	३ वटा एम्बुलेन्स उपलब्ध
८	बागमती गाउँपालिका	३३	३९	२ वटा एम्बुलेन्स र आठौ तहको १ डाक्टर उपलब्ध
९	मकवानपुरगढी गाउँपालिका	४०	३६	एम्बुलेन्स नभएको
१०	राक्सिरांग गाउँपालिका	५७	३८	१ डाक्टर र १ वटा एम्बुलेन्स उपलब्ध
११	भीमफेदी गाउँपालिका	६०	६८	१ डाक्टर र १ एम्बुलेन्स
१२	कैलाश गाउँपालिका	४३	४४	३ वटा एम्बुलेन्स उपलब्ध
१३	थाहा नगरपालिका	५४	७	७ वटा एम्बुलेन्स उपलब्ध भएको
१४	नेपाल रेड क्रस सोसाइटी	१७६	१०५	१ वटा एम्बुलेन्स उपलब्ध
१५	मानवीय सहायतामा संलग्न अन्य संघ/संस्थाहरु			

(Signature)
मोहनराज जोशी
स. प्रमुख जिल्ला अधिकारी

शीतलहर तथा चिसोबाट जोगिनका लागि गरिने पूर्व तयारी

शीतलहर तथा चिसो मौसमले जनजीवनलाई प्रत्यक्ष असर गर्ने गर्दछ । विशेषगरी हिउँदयाममा हुने तापक्रमको गिरावटले स्वास्थ्य, कृषि, जनावर, र दैनिक गतिविधिमा प्रभाव पार्न सक्छ । यस्तो अवस्थामा शारीरिक सुरक्षा, स्वास्थ्य र जीविकोपार्जनका लागि आवश्यक तयारी गर्न अत्यन्तै महत्वपूर्ण हुन्छ । यस विषयलाई मध्यनजर गर्दै मकवानपुर जिल्लाले शीतलहरबाट प्रभावको जोखिममा भएका सबै नागरिकलाई शीतलहरको समयमा सुरक्षित राख्ने प्रयास गर्ने छ । साथै समुदायस्तरमा जनचेतना अभिवृद्धि र सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरूको सहकार्यले चिसोको प्रभाव कम गर्न सकिन्छ । शीतलहर तथा चिसोबाट जोगिन पूर्व तयारीका यी उपायहरूले मानव जीवन र समग्र समाजलाई सुरक्षित राख्न महत्वपूर्ण योगदान दिन्छ ।

जिल्लामा रहेको पूर्व तयारीको स्वरूप राहत सामग्री तथा अन्य कार्यहरूको विवरण

क्र.सं.	पालिकाको नाम	प्रभावित हुने अनुमानित जनसंख्या	पूर्वतयारीको कार्यहरू	प्रतिकार्य संयन्त्रको स्थिति/ परिचालित हुनसक्ने जनशक्ति	कैफियत
१	थाहा नगरपालिका	करिव २०० जना	<ul style="list-style-type: none"> तत्काल उद्धारका सामग्रीको पालिकामा भण्डारण गरिएको खाद्यान्न लगायत जिन्सी राहत प्याकेज तोकिएको र आवश्यकताका आधारमा तुरुन्त उपलब्ध गराउन सक्ने अवस्थामा रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> नगर प्रहरी-१० जना नेपाल प्रहरी द्रुत प्रतिकार्य टोली-१० जना विभिन्न क्लव तथा स्वयंसेवक-६० जना 	
२	मनहरी गाउँपालिका	वडा नं. १ देखि ९ सम्मका गरी अनुमानित २५०० जनसंख्या	<ul style="list-style-type: none"> चिसो तथा शीतलहरबाट बच्न सचेतनामूलक कार्यक्रमका साथै आवश्यकता अनुसार गाउँपालिका तथा वडाहरूबाट राहत सामग्रीहरू वितरण मनहरी गाउँपालिका अन्तर्गत विपद व्यवस्थापन कोष सञ्चालन साथै उक्त कोषमा बजेट विनियोजन गरिएको 	<ul style="list-style-type: none"> नगरप्रहरीहरू ९ वटै वडाका जनप्रतिनिधिहरू टोल विकास संस्थाका पदाधिकारीहरू विपद स्वयंसेवकका साथै स्वास्थ्य केन्द्रका कर्मचारीहरू आवश्यकताहरू 	
३	बागमती गाउँपालिका	बागमती गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, मकवानपुरको च.नं. ९५२ मिति २०८२/०९/११ को पत्रबाट चिसो मौसममा यहाँको भौगोलिक क्षेत्र र पर्यावरणले गर्दा विगत देखि हालसम्म शीतलहर एवं हिमपातबाट कुनै पनि क्षति नभएको/नरहेको र यसबाट कुनै पनि प्रकारको क्षतिको सम्भावित क्षेत्र तथा जनसंख्या नरहेको भनी लेखी आएको ।			
४	राक्सिराङ गाउँपालिका	राक्सिराङ गाउँपालिका, गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालयको च.नं. ७८४ मिति २०८२/०८/१४ को पत्रबाट चिसो मौसम सुरु भएसँगै यस गाउँपालिकामा भौगोलिक हिसाबले तराईमा जस्तो शीतलहर नचल्ने र हिमाली भागमा हुनसक्ने हिमपात पनि नहुने भनी लेखी आएको ।			

मोहनराज जोशी
स. प्रमुख जिल्ला अधिकारी

५	इन्द्रसरोवर गाउँपालिका	१२५० जना	<ul style="list-style-type: none"> ज्येष्ठ नागरिक, अशक्त, अपाङ्ग, बालबालिका लगायत जोखिम बर्गका लागि न्यानो कपडा (ब्लाङ्केट वितरण कार्यक्रम) अवस्थाको गाम्भीर्यता अनुसार गत वर्षहरूमा खाद्यान्न र न्यानो कपडा वितरण गरिदै आएको र आगामी दिनमा समेत निरन्तर गरिने। 	<ul style="list-style-type: none"> प्रतिकार्य संयन्त्रलाई तयारी अवस्थामा राखिएको। स्वास्थ्यकर्मी, कर्मचारी एवम् स्वयंसेवक (२५ जना) आवश्यकता अनुसार खटाइने।
६	कैलाश गाउँपालिका	यस गाउँपालिका वा अन्तर्गत शितलहर र हिमपात हालस्म नभएको भनी लेखी आएको।	<ul style="list-style-type: none"> आंशिक तयारी अवस्थामा सबै प्रकारको विपद व्यवस्थापनको लागि केही राहत सामग्री र एकमुष्ट बजेट विनियोजन गरिएको। 	<ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक वडामा/स्वास्थ्य संस्थाबाट १ जना स्वास्थ्यकर्मी तोकिएको।
७	भीमफेदी गाउँपालिका	८ देखि १० हजार	<ul style="list-style-type: none"> स्वयंसेवक परिचालन, रेडक्रस, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरी, नेपाली सेना, युवा क्लव, टोल विकास संस्था, सम्बन्धित स्थानका शिक्षक, राजनीतिक दल। विपद व्यवस्थापनको लागि ६० लाख उपलब्ध रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> गाउँपालिका वडा र स्वयंसेवक र स्वास्थ्य कर्मी समेत गरी १२८ जना
८	बकैया गाउँपालिका	करिव २५० जना	<ul style="list-style-type: none"> जोखिममा रहेकाहरूको लागि तातो न्यानो कपडा वितरण तत्काल उद्धार सामग्रीहरू पालिका र ४ वटा प्रहरी चौकीमा स्टक रहेको। २ जिन्सी, राहत प्याकेज आवश्यकताको आधारमा तुरुन्त उपलब्ध गराउन सकिने अवस्थामा रहेको 	<ul style="list-style-type: none"> विपद सम्पर्क व्यक्ति १ जना नगरप्रहरी ५ जना आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रमा ३ जना १३ आरआरटी, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका ६६ जना स्वास्थ्यकर्मी ५६ जना एम्बुलेन्स ३ वटा
९	मकवानपुरगढी गाउँपालिका	लगभग १५०००	<ul style="list-style-type: none"> प्रत्येक वडामा RRT गठन, आवश्यकता अनुसार परिचालन औषधी, स्ट्रेचर लगायत अन्य सामग्री 	<ul style="list-style-type: none"> ३६ जना स्वास्थ्यकर्मी र ४० जना स्वास्थ्य स्वयंसेवक २ वटा एम्बुलेन्स रहेकोमा १ विग्रिएको अवस्थामा
१०	हेटौँडा उपमहानगरपालिका	<ol style="list-style-type: none"> चिसो मौसमबाट सर्वसाधारणलाई के राहत उपलब्ध गराउन सकिन्छ भनी नगर विपद व्यवस्थापन समितिको बैठक सम्पन्न भएको वडा स्तरीय नगर विपद व्यवस्थापन समिति परिचालन हेटौँडा उपमहानगरपालिकाको वडा नं. १० मा आवश्यक परे/माग आएमा उपलब्ध गराउने गरी दाउरा व्यवस्थापन गरिएको। 		

मोहनराज जोशी
स. प्रमुख जिल्ला अधिकारी

	४. हेटौडा उपमहानगरपालिकामा चिसोबाट प्रभावित भएका नगरवासी छन् भने हेटौडा उपमहानगरपालिका कार्यालयमा अनुरोध गर्ने गरी वडालाई सूचनामूलक पत्राचार भएको ।	
--	---	--

निकायगत भूमिका तथा जिम्मेवारी

उपरोक्त तालिकाले विपद् व्यवस्थापन तथा आपतकालीन स्थितिमा जिम्मेवारी वहन गर्ने विभिन्न निकायहरू, जिम्मेवार व्यक्तिहरू र मुख्य कार्यहरूको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । यसमा जिल्ला प्रशासन कार्यालयदेखि सञ्चार माध्यमसम्मका सम्बन्धित निकायहरूले समन्वय, नेतृत्व, सुरक्षा, सूचना व्यवस्थापन र जनचेतना अभिवृद्धिका लागि निर्वाह गर्नुपर्ने भूमिकाहरू स्पष्ट रूपमा उल्लेख गरिएका छन् ।

क्र. सं.	निकायको नाम	जिम्मेवार व्यक्ति	जिम्मेवारी
१	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	प्रमुख जिल्ला अधिकारी	<ul style="list-style-type: none"> समन्वयात्मक र नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने आवश्यकता अनुसार क्षेत्रिय तथा केन्द्रीय स्तरमा सहयोगका लागि समन्वय गर्ने
२	जिल्ला समन्वय समिति	जिल्ला समन्वय अधिकारी	<ul style="list-style-type: none"> समानवात्मक कार्यमा सहयोग गर्ने
३	स्थानीय तहहरू	प्रमुख/अध्यक्ष	<ul style="list-style-type: none"> नेतृत्वदायी भूमिका निर्वाह गर्ने विषयगत क्षेत्रसंग समन्वय गरी राहत वितरण कार्यमा सहयोग गर्ने आवश्यकता अनिसार क्षेत्र तथा केन्द्रिय स्तरमा सहयोग तथ्यांक संकलन तथा व्यवस्थापन
४	सुरक्षा निकायहरू	प्रमुख तथा प्रतिनिधि	<ul style="list-style-type: none"> सुरक्षा व्यवस्थापन गर्ने विषयगत समितिमा रही सहयोग गर्ने
५	राजनीतिक दलहरू	दलका प्रमुख	<ul style="list-style-type: none"> समन्वय स्रोत संकलनमा सहयोग जनपरिचालन गर्ने
६	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति/जिल्ला आपत्कालीन सञ्चालन केन्द्र	प्रमुख	<ul style="list-style-type: none"> सूचना संकलन, समन्वय, संप्रेषण तथ्यांक व्यवस्थापन
७	विषयगत सरकारी कार्यालय	कार्यालय प्रमुख	<ul style="list-style-type: none"> विषयगत समितिमा रही क्षेत्रगत अगुवा भूमिका निर्वाह गर्ने सम्बन्धित कार्यालयको आपत्कालीन योजना निर्माण गर्ने
८	संचार माध्यमहरू	सञ्चारकर्मीहरू	<ul style="list-style-type: none"> सहि सूचना संकलन तथा सम्प्रेषण सचेतनामूलक सूचना तथा समाचार सम्प्रेषण गर्ने

मोहनराज जोशी
स. प्रमुख जिल्ला अधिकारी

प्रतिकार्य विवरण

तलको तालिकाले विपद् व्यवस्थापनका क्रममा गरिने प्रमुख क्रियाकलापहरू, तिनका जिम्मेवार पक्षहरू र कार्यान्वयन हुने स्थानहरूको विवरण प्रस्तुत गर्दछ। न्यानो कपडा र दाउरा संकलनदेखि राहत वितरण, एम्बुलेन्स सेवा, स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन तथा सूचना व्यवस्थापन लगायतका क्रियाकलापहरू प्रभावित जनसंख्यालाई सहयोग र सुविधा उपलब्ध गराउनका लागि सम्बन्धित निकायहरूद्वारा प्रभावकारी रूपमा जिल्लाको विभिन्न क्षेत्रहरूमा सञ्चालन गरिने व्यवस्था गरिएको छ।

क्र. सं.	क्रियाकलाप	कसले	कहाँ
१	न्यानो कपडा संकलन	आवश्यकता अनुसार पालिकाहरू, स्थानीय तहका संघ/संस्थाहरू, अन्य सहयोगी संस्था तथा निकायहरू	क्षेत्र अनुसार जिल्लाको विभिन्न स्थानहरूमा
२	दाउरा संकलन	आवश्यकता अनुसार पालिकाहरू, जिल्ला वन डिभिजन कार्यालय तथा सामुदायिक वन महासंघ तथा सहयोगी संघ/संस्थाहरू	क्षेत्र अनुसार जिल्लाको विभिन्न स्थानहरूमा
३	राहत वितरण	आवश्यकता अनुसार जिल्ला प्रशासन कार्यालय, स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति, सम्बन्धित पालिकाहरू, सुरक्षकर्मि, सहयोगी संघ/संस्था	प्रभावित क्षेत्रमा
४	एम्बुलेन्स सेवा	स्थानीय तह, एम्बुलेन्स संचालक संघ/संस्था तथा समितिहरू	जिल्ला भर
५	स्वास्थ्य शिविर	जिल्ला अस्पताल, सम्बन्धित पालिकाहरू तथा स्थानीय तह अन्तर्गतका स्वास्थ्य इकाइहरू र अन्य सेवा प्रदायाक संघ/संस्था	प्रभावित क्षेत्रमा
६	विपद् सम्बन्धि सूचना तथा जनचेतना	जिल्ला आपत्कालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र, स्वास्थ्य कार्यालय, पत्रकार महासंघ, स्थानीय संचार माध्यम तथा सम्बन्धित पालिकाहरू	जिल्ला भर
७	सूचना व्यवस्थापन	जिल्ला आपत्कालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र तथा सम्बन्धित पालिकाहरू	जिल्ला भर

निष्कर्ष

विपद् व्यवस्थापन र आपत्कालीन प्रतिक्रियामा विभिन्न निकायहरूको भूमिकाको प्रभावकारी समन्वय अत्यन्त महत्वपूर्ण छ। प्रत्येक निकायले आफ्नो जिम्मेवारी र कार्यको माध्यमबाट विपद्को समयमा प्रभावित जनसंख्यालाई सहयोग र राहत प्रदान गर्न योगदान पुर्याउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्द छन्। जिल्ला प्रशासन कार्यालयको नेतृत्वमा समन्वय, सुरक्षा व्यवस्थापन, स्वास्थ्य सेवा, राहत वितरण र सूचना व्यवस्थापन जस्ता कार्यहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ। स्थानीय तहको भूमिका राहत वितरण, स्वास्थ्य सेवा र तथ्यांक व्यवस्थापनमा महत्वपूर्ण हुने छ भने सुरक्षा निकाय र सञ्चार माध्यमहरूले सुरक्षित र उचित सूचना प्रवाह सुनिश्चित गर्नेछन्।

यसका साथै, विभिन्न क्रियाकलापहरू जस्तै न्यानो कपडा र दाउरा संकलन, स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन, एम्बुलेन्स सेवा र विपद् सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि जस्ता क्रियाकलापहरूलाई प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्न सबै निकायहरूको सक्रिय सहभागिता र समन्वय आवश्यक छ।

मोहिलसुस जोशी
स. प्रमुख जिला अधिकारी